

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Волохова Ірина Семенівна

УДК 336.1:352

Місцеві фінанси України в умовах децентралізації

Спеціальність 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
доктора економічних наук

Одеса – 2015

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Одеському національному економічному університеті
Міністерства освіти і науки України.

Науковий консультант: доктор економічних наук, професор, заслужений діяч науки і техніки України
Луніна Інна Олександрівна,
Державна установа «Інститут економіки та прогнозування НАН України», завідувач відділу державних фінансів.

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, професор
Бондарук Таїсія Григорівна,
Національна академія статистики, обліку та аудиту, завідувач кафедри фінансів;

доктор економічних наук, доцент
Павлюк Клавдія Василівна,
ПВНЗ «Вінницький фінансово-економічний університет»,
завідувач кафедри фінансів;

доктор економічних наук, професор
Пасічник Юрій Васильович,
Черкаський державний технологічний університет,
декан фінансово-економічного факультету,
завідувач кафедри фінансів.

Захист відбудеться „5” березня 2015 р. о 14 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 41.055.01 в Одеському національному економічному університеті за адресою: 65082, м. Одеса, вул. Преображенська, 8, ауд. 217.

З дисертацією можна ознайомитися в бібліотеці Одеського національного економічного університету за адресою: 65082, м. Одеса, вул. Преображенська, 8, ауд. 211.

Автореферат розісланий „2” лютого 2015 р.

**Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради**

С. О. Даниліна

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Розвиток демократичних засад в економіці України цілком закономірно знайшов своє відображення в законодавстві. З ухваленням Бюджетного кодексу України склад законодавчо визначених принципів побудови бюджетної системи було поповнено новим принципом субсидіарності, який передбачає, що розподіл видів видатків між державним бюджетом та місцевими бюджетами, а також між місцевими бюджетами ґрунтується на необхідності максимально можливого наближення надання гарантованих послуг до їх безпосереднього споживача. Лише за таких необхідних умов можливе досягнення максимального ступеня задоволення потреб населення як показника ефективності перерозподільчих процесів. Реалізація принципу субсидіарності неможлива без перегляду складу делегованих та власних видаткових повноважень органів місцевого самоврядування щодо розширення останніх.

У цілковитій відповідності до розподілу видаткових повноважень органи місцевого самоврядування мають забезпечуватися фінансовими ресурсами. Зволікання з переданням власних повноважень, а також порушення пропорцій: власні доходи – власні видатки, закріплені доходи та міжбюджетні трансферти – делеговані видатки, що постійно спостерігаються в Україні, призводять до протистояння загальнодержавних та місцевих і регіональних інтересів, гальмуються процеси фінансової децентралізації та її складових. Необхідність вирішення зазначених проблем створює теоретичні та прагматичні аргументи в обґрунтуванні актуальності обраної теми дослідження.

Удосконалення фінансових відносин органів місцевого самоврядування України, зміцнення доходних частин місцевих бюджетів, розподіл видатків між рівнями влади, ефективне витрачання бюджетних ресурсів, фінансове вирівнювання та інші аспекти місцевих фінансів є предметом дослідження цілої плеяди вітчизняних учених, серед яких: В. Андрущенко, Т. Бондарук, О. Кириленко, В. Кравченко, І. Луніна, М. Карлін, В. Опарін, К. Павлюк, Ю. Пасічник, Д. Полозенко, І. Сало, С. Слухай, О. Сунцова, В. Суторміна, В. Федосов, І. Чугунов, С. Юрій та інші. Визначальне місце в розробленні наукової проблематики місцевих фінансів посіли праці російських науковців: Л. Дробозіної, І. Мацкуляка, І. Мисляєвої, Н. Сичева, В. Родіонової, М. Романовської та інших. Становлення та розвиток фінансів місцевого самоврядування, проведення фінансової децентралізації ґрунтовно досліджується зарубіжними вченими зі світовим ім'ям: Р. Бердом, Ш. Бланкартом, Дж. Б'юкененом, К. Вікселем, А. Даунсом, К. Ерроу, Д. Кінгом, Р. Масгрейвом, У. Оутсом, П. Самуельсоном, Дж. Стігліцом, Дж. Стриком, Ч. Тьєбу, Х. Циммерманом, Й. Шумперером. Західні науковці, усвідомлюючи необхідність дослідження суб'єктивних детермінант бюджету, місцевих фінансів, розвивають окремий напрям досліджень фінансів, який виходить з положень теорії суспільного вибору.

Попри плюралізм поглядів на проблеми розвитку місцевих фінансів, вони залишаються недостатньо дослідженими. Економічно необґрунтованими є теоретичні положення та практичні рекомендації щодо розподілу доходних,

податкових і видаткових повноважень між органами місцевого самоврядування та державною владою в умовах фінансової децентралізації. Не приділяється належна увага основній меті перерозподільчих процесів – задоволенню потреб населення в суспільних благах. Потребують дослідження фінансові відносини в комунальній та житлово-комунальній сферах, фінанси комунальних підприємств. Це пояснює актуальність поставлених проблем фінансових відносин органів місцевого самоврядування України, робить їх розробку теоретично та практично цінною.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Дисертаційна робота виконана відповідно до планів наукових досліджень кафедри фінансів Одеського національного економічного університету як складова фундаментальних робіт:

«Проблеми реформування податкової системи України» (ДР № 0104U000734), в якій дисертантом досліджувалися світові тенденції розвитку міжбюджетних відносин та проблеми зміцнення доходної бази місцевих бюджетів України;

«Бюджетна система України: аналіз стану і основні напрямки вдосконалення бюджетних відносин в умовах макроекономічного розвитку» (ДР № 0107U011415), де автором розглядалися теоретичні засади функціонування та методологічні підходи до дослідження місцевих фінансів, фінансова проблематика діяльності органів місцевого самоврядування, функціонування цільових міжбюджетних трансфертів та системи бюджетного вирівнювання в Україні.

Комплекс заходів щодо реформування чинної системи місцевого оподаткування в Україні, шляхи зміцнення доходної бази місцевих бюджетів, пріоритетні напрямки удосконалення системи фінансового вирівнювання територій знайшли своє відображення в комплексній науково-дослідній темі: «Трансформаційні процеси у податковій системі України» (ДР № 0112U007707).

Мета і завдання дослідження. Метою дисертаційного дослідження є розробка теоретико-методологічних положень розвитку місцевих та регіональних фінансів та обґрунтування можливостей децентралізованих трансформацій місцевих фінансів України.

Для досягнення поставленої мети необхідним є вирішення таких завдань:

- дослідити еволюцію розвитку місцевих фінансів та визначити їх економічну сутність, розкрити особливості регіональних фінансів;
- дослідити теоретичні засади структуризації фінансових відносин органів місцевого та регіонального самоврядування;
- обґрунтувати вибір теорій суспільного вибору, суспільних благ та структурно-функціонального підходу при дослідженні місцевих фінансів під час здійснення децентралізаційних процесів;
- удосконалити існуючу методологію визначення ступеня фінансової децентралізації, деволуції та деконцентрації;
- розвинути науково-методичні засади формування видаткових повноважень органів місцевого та регіонального самоврядування;
- розробити концептуальні положення реформування системи фінансування видатків місцевих та регіональних бюджетів;

- розробити концептуальні засади розвитку фінансової діяльності органів самоорганізації населення в Україні;
- розвинути наукові підходи щодо джерел фінансування видатків місцевих та регіональних бюджетів;
- обґрунтувати функціональний вимір кредитного фінансування надання суспільних благ;
- розробити пропозиції щодо підвищення ефективності бюджетного вирівнювання;
- провести комплексне оцінювання ступеня фінансової децентралізації, деволюції та деконцентрації за доходами;
- розвинути науково-методичні підходи до визначення сфери функціонування фінансів комунальних підприємств та фінансових установ;
- розробити концептуальні засади тарифного регулювання платежів комунального характеру;
- обґрунтувати методичні рекомендації розвитку фінансів комунальних підприємств та фінансових установ в Україні.

Об'єктом дослідження є процес перерозподілу фінансових ресурсів між органами місцевого і регіонального самоврядування, державної влади, фізичними та юридичними особами з метою задоволення потреб населення у суспільних благах.

Предметом дослідження є теоретико-методологічні засади функціонування місцевих та регіональних фінансів та розвиток місцевих фінансів України в напрямку поглиблення процесів децентралізації.

Методи дослідження. Дисертаційне дослідження проводилося за допомогою методів діалектичного пізнання розвитку системи місцевих фінансів. Історичний та логічний методи, методи абстрактного та конкретного вжито при розкритті еволюції розвитку місцевих фінансів, визначенні економічної сутності місцевих фінансів та теоретичних засад організації фінансових відносин органів місцевого та регіонального самоврядування.

Методи абстрактного та конкретного, аналізу та синтезу, порівнянь, економіко-статистичного аналізу застосовано при дослідженні розподілу видаткових повноважень між рівнями влади, чинної системи фінансування суспільних благ із місцевих бюджетів України, проблем фінансової діяльності органів самоорганізації населення, джерел фінансування видатків місцевих та регіональних бюджетів, місця та ролі міжбюджетних трансфертів у доходах місцевих та регіональних бюджетів, сучасних особливостей тарифного регулювання платежів комунального характеру, фінансів комунальних підприємств та фінансових установ.

Розробку концепцій та шляхів подальшого реформування фінансових відносин органів місцевого та регіонального самоврядування супроводжували методи історичного та логічного, дедуктивний метод, системного аналізу та синтезу.

Щодо специфічних методів дослідження було використано положення теорії суспільного вибору, суспільних благ та структурно-функціональний підхід, удосконалено методологію визначення ступеня фінансової децентралізації.

Інформаційною базою дисертаційного дослідження є матеріали Міністерства фінансів України, Державної служби статистики України, Державної казначейської служби України, Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України, Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері комунальних послуг, законодавчі та нормативні акти з питань організації місцевих фінансів України, наукові здобутки вітчизняних та зарубіжних учених, матеріали науково-практичних конференцій, міжнародних організацій.

Наукова новизна одержаних результатів. Проведене комплексне вирішення важливої наукової проблеми – розроблення теоретико-методологічних положень розвитку місцевих та регіональних фінансів та обґрунтування можливостей децентралізованих трансформацій місцевих фінансів України.

Найбільш вагомими результатами, які характеризують наукову новизну дисертації, є такі:

вперше:

- до складових системи місцевих і регіональних фінансів віднесено фінанси органів самоорганізації населення, сутність яких визначено як економічні відносини між органами самоорганізації населення, органами місцевого та регіонального самоврядування, фізичними та юридичними особами, пов'язані з формуванням децентралізованих фінансових ресурсів з метою задоволення потреб населення у суспільних благах;

- науково обґрунтована економічна сутність фінансів комунальних підприємств та фінансових установ, що знаходяться у власності органів регіонального та місцевого (муніципального) самоврядування, як економічних відносин між органами місцевого та регіонального самоврядування, юридичними особами та іншими суб'єктами, пов'язаних з розподілом та перерозподілом частки вартості створеного продукту шляхом формування децентралізованих фінансових ресурсів з метою задоволення потреб населення у суспільних благах;

- розроблена концепція реформування системи фінансування видатків місцевих та регіональних бюджетів, яка полягає у використанні подушного методу фінансування надання суспільних благ, у наданні можливості їх виробникам самостійно витрачати бюджетні ресурси, у створенні конкурентного середовища між бюджетними установами за вибір споживачів, у максимально можливому залученні споживачів до процесу надання суспільних благ;

- обґрунтовані концептуальні засади розвитку фінансової діяльності органів самоорганізації населення, які передбачають передання частини видаткових повноважень органів місцевого й регіонального самоврядування органам самоорганізації населення, створення механізму фінансового забезпечення органів самоорганізації населення та спрощення механізму витрачання ними фінансових ресурсів, а також широке залучення населення до вирішення місцевих й регіональних справ;

- запропоновано систему принципів стягнення платежів комунального характеру, як платежів фізичних та юридичних осіб за споживання суспільних благ, серед них: принцип рівномірного навантаження платежів комунального характеру на різні категорії платників податків, принцип самоокупності, принцип

відповідності платежів комунального характеру рівню споживчих цін, принцип відповідності потребам населення та юридичних осіб території, принцип самостійного визначення джерел фінансування власних видаткових повноважень органами місцевого й регіонального самоврядування.

удосконалено:

- методологію визначення ступеня фінансової децентралізації, деволюції та деконцентрації (зокрема податкової, бюджетної або фіскальної), що, на відміну від існуючих поглядів, базується на використанні комплексу показників, які характеризують обсяг доходних та видаткових повноважень місцевого й регіонального самоврядування, їхню фінансову автономію щодо кожного елементу системи місцевих й регіональних фінансів, можуть бути використані для моніторингу процесів фінансової децентралізації;

- науково-методичні засади розподілу повноважень з надання суспільних благ, видатків та видаткових повноважень між державною владою та місцевим і регіональним самоврядуванням, що дає можливість підвищити ефективність витрачання місцевих та регіональних фінансових ресурсів; поширити ступінь фінансової деволюції; максимально залучати населення до вирішення місцевих і регіональних справ;

- концептуальні положення щодо вдосконалення системи тарифного регулювання суб'єктів природних монополій у сфері комунальних послуг, розвитку сфери житлово-комунального господарства. На відміну від існуючих, положення передбачають утримання тарифів на рівні граничних витрат, використання державною владою цінової дискримінації під час встановлення тарифів, використання стимулюючого методу ціноутворення, забезпечення прямого відшкодування збитків підприємств-монополістів державою. З метою розвитку сфери житлово-комунального господарства передбачено створення конкурентних умов діяльності підприємств цієї сфери та залучення жителів територіальних громад до вирішення житлово-комунальних проблем.

набули подальшого розвитку:

- принципи регіональних і місцевих фінансів, які доповнені принципами максимальної диверсифікації доходів, достатності податкових повноважень, забезпечення конкурентних умов між виробниками суспільних благ, максимального залучення населення до управління місцевими та регіональними фінансами, принципом територіальної та часової відповідності споживачів суспільних благ і платників податків. Їх реалізація надасть можливість розвитку регіональних і місцевих фінансів у напрямку поглиблення фінансової децентралізації;

- класифікація суспільних благ, видатків та видаткових повноважень, яка здійснена за наступними ознаками: за рівнем територіального розміщення виробника, за врахуванням місцевих й регіональних потреб, за обсягом повноважень, за рівнями установчої та виконавчої компетенції, за ступенем контролю та обов'язком здійснення. Класифікація дозволяє визначити структуру власних та делегованих повноважень органів місцевого й регіонального самоврядування;

- обґрунтування критеріїв ефективного розмежування повноважень з надання суспільних благ між рівнями влади в Україні, що враховують ареал первинної корисності (точніше кількість зовнішніх споживачів), ареал вторинної корисності (рівень значимості для країни та територій) та можливості економії на масштабах виробництва;

- методичні підходи до розширення власної доходної бази органів місцевого й регіонального самоврядування за рахунок місцевих податків і зборів, стягнення яких відповідає принципам: взаємної еквівалентності, територіального походження, рівномірного податкового навантаження на різні категорії платників податків, мінімального впливу на циклічне коливання економіки, відповідності темпам зростання надходжень загальнодержавних податків, відповідності потребам населення та юридичних осіб території у суспільних благах, самостійності органів місцевого й регіонального самоврядування (наявності достатнього обсягу податкових повноважень);

- наукове обґрунтування необхідності поширення ринкової форми організації виробництва на сферу надання місцевих й регіональних суспільних благ за рахунок збільшення рівня його самофінансування, можливостей публічно-приватного партнерства та приватизації комунальних підприємств в разі невиконання умов забезпечення надання суспільного блага винятково населенню та юридичним особам певної територіальної одиниці відповідно до їх вподобань. Реалізація запропонованих заходів надасть змогу здешевити виробництво суспільних благ при одночасному збільшенню відсотка задоволення потреб населення.

Практичне значення одержаних результатів дослідження полягає в тому, що вони можуть використовуватися з метою вдосконалення бюджетної системи, розвитку місцевих та регіональних фінансів, а також поглиблення процесів фінансової децентралізації в Україні. Теоретико-методологічні розробки та науково-практичні рекомендації автора впроваджено в діяльність:

- Рахункової палати України – методологія оцінки ступеня бюджетної децентралізації (довідка про надання матеріалів від 27.11.2014 р. № 01–17/1844, довідка про впровадження від 19.12.2014 р. № 01–17/2031);

- Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України – концептуальні положення щодо вдосконалення системи тарифного регулювання для суб'єктів природних монополій у сфері комунальних послуг, розвитку сфери житлово-комунального господарства (довідка про надання матеріалів від 27.11.2014 р. № 01–17/1845, довідка про впровадження від 30.01.2015 р. № 01–17/167);

- Всеукраїнської громадської організації «Асоціація сприяння самоорганізації населення» – концептуальні засади розвитку фінансової діяльності органів самоорганізації населення (довідка від 05.05.2014 р. № 165);

- Науково-дослідного інституту фінансового права Державної податкової служби України – пропозиції щодо визначення резервів збільшення власної доходної бази місцевих бюджетів України (використані при підготовці науково-дослідної роботи «Міжнародний досвід оподаткування земельних ділянок різних

категорій та можливість його впровадження у вітчизняне законодавство» (№ 0114U002357)) (довідка від 18.11.2014 р. № 251/01–26);

- Департаменту фінансів Одеської обласної державної адміністрації – пропозиції щодо удосконалення фінансового вирівнювання територій та системи надання субвенцій з державного бюджету (довідка від 15.10.2014 р. № 01–58/3941);

- Головного управління державної фіскальної служби в Одеській області – методичні підходи до визначення резервів збільшення власної доходної бази органів місцевого та регіонального самоврядування (довідка від 19.11.2014 р. № 137/10/15–32–06–01–10);

- Департаменту фінансів Одеської міської ради – науково-методичні засади розподілу повноважень з надання суспільних благ, видатків та видаткових повноважень між державною владою та місцевим самоврядуванням (довідка від 17.11.2014 р. № 1981).

Матеріали дисертаційної роботи використовуються в навчальному процесі Одеського національного економічного університету при викладанні дисциплін: «Податкова система», «Місцеві фінанси», «Кошторисне фінансування та бюджетна політика», «Бюджетна система», «Організація міжбюджетних відносин» та «Фінанси державного сектора економіки» (довідка від 28.11.2014 р. № 01–17/1859).

Особистий внесок здобувача. Дисертаційне дослідження є самостійною науковою роботою, в якій розвинуто теоретико-методологічні засади та досліджено практику функціонування місцевих фінансів в умовах децентралізації. У роботі всі наукові положення, висновки та пропозиції одержані дисертантом особисто. Результати дисертаційного дослідження викладені в одноосібних опублікованих працях.

Апробація результатів дисертації. Основні результати досліджень доповідались і були схвалені на міжнародних науково-практичних конференціях: «Управління міжнародною конкурентоспроможністю регіонів: механізми, принципи, стратегії» (Сімферополь – Судак, 22–24 вересня 2011 р.), «Теорія і практика сучасної економіки» (Черкаси, 5–7 жовтня 2011 р.), «Сучасні проблеми економіки і менеджменту» (Львів, 10–12 листопада 2011 р.), Професорсько-викладацького складу Одеського національного економічного університету, академічних установ та вищих навчальних закладів (Одеса, 25–26 травня 2011 р., 12–13 квітня 2012 р., 25–26 квітня 2013 р.), «Умови економічного росту в країнах з ринковою економікою» (Переяслав-Хмельницький, 26–27 квітня 2012 р.), «Наука в інформаційному просторі» (Дніпропетровськ, 4–5 жовтня 2012 р.), «Виклики та потреби бізнесу XXI століття» (Київ, 29 листопада 2012 р.), «Фінансовий потенціал суб'єктів господарювання як чинник сталого розвитку ринкової економіки» (Харків, 1 лютого 2013 р.), «Стратегічні напрямки соціально-економічного розвитку держави в умовах глобалізації» (Хмельницький, 18–20 квітня 2013 р.), «Россия и Европа: связь культуры и экономики» (Прага, Чеська Республіка, 15 травня 2013 р.).

Наукові результати дослідження були обговорені та отримали позитивну оцінку на наукових семінарах та круглих столах кафедри фінансів Одеського національного економічного університету.

Публікації. Результати дисертації опубліковані автором у 45 наукових працях загальним обсягом 63,42 др. арк., які написані особисто. Зокрема 28 публікацій обсягом 15,36 др. арк. у наукових фахових виданнях України, 6 публікацій обсягом 3,29 др. арк. у виданнях інших держав, 7 публікацій обсягом 1,51 др. арк. у матеріалах і тезах конференцій. Опубліковані 2 одноосібні та одна колективна монографії обсягом 42,57 др.арк.

Структура та обсяг дисертації. Дисертаційна робота складається зі вступу, п'ятьох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Загальний обсяг дисертації становить 443 сторінки, основний зміст роботи викладено на 388 сторінках, список використаних джерел містить 380 найменувань на 39 сторінках. Дисертація в основному тексті містить 28 таблиць та 75 рисунків, має 11 додатків на 12 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЙНОЇ РОБОТИ

У **вступі** розкрито актуальність теми, ступінь дослідження проблеми, зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Сформульовано мету, предмет, об'єкт та завдання дослідження. Охарактеризовано методологічну базу дослідження. Визначено наукову новизну отриманих результатів та їх практичне значення, а також ступінь апробації.

У першому розділі «**Теоретичні засади функціонування місцевих фінансів**» досліджено еволюцію розвитку місцевих фінансів та визначено їх економічну сутність, розкриті особливості регіональних фінансів. Досліджено теоретичні засади структуризації фінансових відносин органів місцевого та регіонального самоврядування.

Основні дослідження суті, ролі, принципів існування місцевих фінансів здійснюються з кінця ХІХ сторіччя. Саме тоді сформувалося вчення про фінансове господарство громади / союзу, яке західні та вітчизняні науковці тих років визначили як місцеві фінанси. Існування місцевих фінансів передбачало передання фінансових ресурсів та повноважень від центральної державної влади до місцевого самоврядування в особі їх органів, рідше – первинне формування фінансових ресурсів на рівні територіальних громад за їх рішеннями з подальшою централізацією фінансових ресурсів у державному уряді.

Як результат дослідження еволюції розвитку місцевих фінансів розвинутих країн світу та вітчизняних, зокрема, було встановлено пряму залежність ефективності господарської діяльності територіальних союзів від впровадження демократичних механізмів у політичному житті. Лише завдяки розвитку місцевого самоврядування спостерігалися значні досягнення у вирішенні місцевих справ. Відбувалося передавання видаткових повноважень місцевій владі, збільшувалися обсяги фінансування соціально-економічних потреб.

У результаті дослідження було встановлено, що Російська Імперія ХІХ сторіччя надто відрізнялася від розвинутих країн Заходу мізерною децентралізацією фінансових ресурсів та повноважень на рівні територіальних союзів. У міжбюджетних відносинах переважали трансфертні платежі. Місцеві запозичення не набули свого розвитку при суттєвому обмеженні фінансових ресурсів, значних обсягах недоїмки.

Теоретичні надбання науковців, натомість, відрізнялися своєю зрілістю і мали практичну цінність для вирішення проблем розмежування сфер господарської діяльності громад, регіональних утворень та держави, визначення джерел публічних фінансових ресурсів та їх розподіл за вертикаллю управління, місцевих запозичень, фінансового контролю тощо. Усі вони виходили з необхідності побудови господарств територіальних союзів на засадах самоврядування, як необхідної умови ефективного формування та використання фінансових ресурсів.

Досліджуючи економічну сутність місцевих фінансів, зроблені висновки, що місцеві фінанси не є складовою державних фінансів, хоча знаходяться в значній залежності від них. Місцеві фінанси є складовою суспільних фінансів або публічних фінансів.

Доведено, що місцеві фінанси – це економічні відносини між органами місцевого самоврядування, державної влади, фізичними та юридичними особами, пов'язані з розподілом та перерозподілом частки вартості створеного в суспільстві валового внутрішнього продукту з метою задоволення потреб населення у суспільних благах. У свою чергу регіональні фінанси – це економічні відносини між органами регіонального самоврядування, державної влади, фізичними та юридичними особами, пов'язані з розподілом та перерозподілом частки вартості створеного в суспільстві валового внутрішнього продукту з метою задоволення потреб населення у суспільних благах.

Оскільки місцевий та регіональний рівні влади мають різні можливості задовольняти потреби населення, їх фінанси доречно відмежовувати. Територіальні фінанси об'єднують показники місцевих та регіональних фінансів.

Доведено, що поняття місцевих фінансів не є синонімом поняття фінанси місцевих органів влади через нетотожність місцевих органів влади та органів місцевого самоврядування. Також поняття місцевих фінансів не є синонімом поняття фінансів органів місцевого самоврядування (останні не містять фінанси комунальних підприємств і фінансових установ, що знаходяться у власності органів місцевого самоврядування), проте є синонімом поняття фінансів місцевого самоврядування та муніципальних фінансів.

Місцеві фінанси та регіональні фінанси є підпорядкованими категоріями фінансів та елементами фінансової системи держави. Серед ознак місцевих та регіональних фінансів запропоновано вважати: грошову форму відносин, односторонній рух вартості від одного суб'єкта до іншого, безоплатний рух вартості, розподільно-перерозподільчий характер, формування фінансових ресурсів та централізованих і децентралізованих фондів фінансових ресурсів та їх витрачання, примусовий характер, регламентовану форму фінансових відносин, обов'язкову участь органів місцевого і регіонального самоврядування та мешканців територіальної громади як суб'єктів економічних відносин, що характеризують регіональні та місцеві фінанси.

Фінансові відносини органів місцевого й регіонального самоврядування можуть виникати з державною владою та органами місцевого і регіонального самоврядування інших адміністративно-територіальних одиниць, а також з населенням та юридичними особами.

Фінансові відносини між органами місцевого і регіонального самоврядування та державною владою можуть будуватися за моделлю бюджетного (фіскального) федералізму або бюджетного (фіскального) унітаризму. Модель бюджетного (фіскального) федералізму прагне до оптимуму між потребами та фінансовими можливостями місцевостей (муніципалітетів), регіонів та держави, коли всі рівні влади зацікавлені в економічному та соціальному піднесенні своїх територій. Центр уваги зосереджується на індивідуумі, на задоволенні його потреб. Це робить модель бюджетного (фіскального) федералізму економічно ефективною і пояснює причини її доволі швидкого поширення.

Обґрунтована економічна ефективність зміни пріоритетів з бюджетного (фіскального) унітаризму на бюджетний (фіскальний) федералізм, який безпосередньо пов'язаний з демократичними процесами в суспільстві та децентралізацією, зокрема з фінансовою. Останню запропоновано розглядати не лише як передавання фінансових ресурсів. Цей процес значно ширший та містить також передання і делегування повноважень у фінансовій сфері (видаткових, дохідних, податкових). Залежно від цілей та завдань децентралізації розрізняють наступні її методи: деконцентрацію, деволуцію та дивестування.

Доведено, що ефективність фінансової децентралізації пов'язана із результатами реформування адміністративно-територіального устрою, у рамках якого запропоновано розвивати систему регіонального самоврядування. При цьому регіональні утворення мають бути збільшені до вимог Номенклатури територіальних союзів ЄС.

Вибір теоретичної основи бюджетного (фіскального) федералізму має позначитися й на моделі відносин органів місцевого і регіонального самоврядування з населенням та юридичними особами відповідних територій. Останні пов'язані з моделями демократій: представницької або прямої, застосуванням їх окремих елементів.

Залучення жителів територіальних громад до вирішення та управління місцевими та регіональними справами шляхом соціальної мобілізації надасть можливість досягнути мети перерозподільчих відносин: надати більше якісних суспільних благ (збільшити відсоток задоволення потреб населення) за меншу ціну. Відповідно розроблені основні вихідні положення фінансової діяльності органів місцевого і регіонального самоврядування.

У другому розділі **«Методологія дослідження місцевих фінансів в сучасних умовах децентралізації»** обґрунтовано вибір теорій суспільного вибору та суспільних благ з метою дослідження місцевих фінансів, розроблено методологію визначення ступеня фінансової децентралізації. Охарактеризовано структурно-функціональний підхід задля визначення структури дослідження та сутності основних категорій місцевих фінансів.

Економічні процеси здійснюються в об'єктивних умовах, корегуються суб'єктивними інтересами. Тому економічна теорія в цілому, розгляд місцевих та регіональних фінансів зокрема, покликані досліджувати обидві сторони. Упущення суб'єктивного фактору не дасть можливість правильно зрозуміти роль державного регулювання, механізму функціонування ринкової економіки, мету та особливостей виробництва і надання суспільних благ населенню.

Доведено, що ці вимоги найкраще враховуються новою політичною економією в теоріях суспільного вибору та суспільних благ, що забезпечує їй найбільшу об'єктивність відображення реального світу. Вона значну увагу приділяє детермінантам економіки, фінансів, бюджету, аналізу дії механізмів прийняття рішень та подальшої їхньої реалізації.

Теорії суспільного вибору та суспільних благ найкраще підходять і для дослідження місцевих фінансів в Україні, де розвивається інститут демократії, створені можливості суспільного вибору.

Виділена головна проблема, якою опікуються теорії суспільного вибору та суспільних благ, що пов'язана із задоволенням потреб людини шляхом надання суспільних благ. Ознаки суспільних благ пропонується розглядати як умови для вирішення питання їх надання, серед яких: колективне споживання, неможливість вилучення окремих суб'єктів зі споживання, неконкурентність серед споживачів, блага, виробництво яких приватним сектором є дорогим та недоступним основним споживачам, наявність значних позитивних зовнішніх ефектів, значні капітальні вкладення та ризики при виробництві блага, загальні корисні або необхідні блага.

Необхідність максимізації ступеня задоволення потреб населення та зменшення витрат вимагає децентралізованого надання суспільного блага, при якому справедливим було б передання видаткових та доходних повноважень на той рівень влади, який охоплює площу (ареал) доступності суспільного блага для споживачів. Це створює і конкурентні умови між виробниками, дозволяючи знизити витрати з виробництва суспільних благ і поширити вибір населення.

Економічна ефективність та розвиток демократії в Україні вимагає проведення фінансової децентралізації. В Україні вона здійснювалася методом фінансової деконцентрації, що означає делегування видаткових повноважень та надання фінансових ресурсів на їх виконання у вигляді або закріплених загальнодержавних доходів, що враховуються при визначенні обсягів міжбюджетних трансфертів, або дотацій вирівнювання чи субвенцій. Права ж місцевого самоврядування щодо управління місцевими справами залишаються дуже обмеженими. Ці проблеми пропонується вирішувати шляхом проведення фінансової децентралізації методом фінансової деволуції, вихідні положення якої та етапи розроблені автором.

Принципи фінансової децентралізації містять: принцип ефективності та прозорості, повної та виняткової відповідальності, економічно обґрунтованого передання прав, функцій та відповідальності, максимального залучення населення, саморегуляції, забезпечення гарантованого рівня життя, діяльності за Парето-ефективністю, територіальної відповідності, надання суспільних благ найнижчим рівнем влади, ефективного адміністративно-територіального устрою.

Реформа адміністративно-територіального устрою, децентралізація доходних і видаткових повноважень структур влади обґрунтовує особливу актуальність дослідження методології визначення ступеня фінансової децентралізації.

У результаті дослідження автором удосконалено методологію визначення ступеня фінансової децентралізації, деволуції та деконцентрації (зокрема

податкової, бюджетної або фіскальної). Було визначено основні принципи в методології дослідження цих показників, введені доходні та видаткові індикатори.

Отримані абсолютні дані за індикаторами та підіндикаторами відносять відповідно до загального обсягу зведених доходів або зведених видатків держави.

Як результат, ступінь фінансової деволуції враховує частку доходів, отриманих на підставі власних рішень місцевим та регіональним самоврядуванням, що не враховуються при визначенні міжбюджетних трансфертів і які використовуються на виконання власних повноважень. При цьому обов'язковою є умова самостійного встановлення видаткових нормативів та стандартів та/або способів надання суспільних благ. Видатки також не повинні брати участь під час бюджетного вирівнювання.

Найбільша сума часток решти доходів або решти видатків дорівнює ступеню фінансової деконцентрації.

Ступінь фінансової деволуції та ступінь фінансової деконцентрації в сумі дорівнює ступеню фінансової децентралізації.

Методологія визначення ступеня фінансової децентралізації дозволяє відповідно визначити ступені бюджетної або фіскальної децентралізації, деволуції та деконцентрації.

Доведена необхідність розгляду місцевих та регіональних фінансів як системи з її взаємопов'язаними елементами (рис. 1).

Рис. 1 Внутрішня будова системи місцевих та регіональних фінансів

Джерело: складено автором.

Це дозволить об'єктивно відобразити реальний стан фінансових відносин органів місцевого і регіонального самоврядування, обґрунтувати методологічні підходи до їхнього дослідження.

У результаті дослідження також встановлено, що вітчизняною наукою, як правило, не поділяються територіальні фінанси на місцеві та регіональні. Загальну сукупність розглядають як місцеві фінанси. На нашу думку, запропонований поділ є доцільним. Місцеві фінанси охоплюють фінанси первинних природних територіальних утворень будь-якої держави, регіональні – вторинних штучних. Функції, завдання та повноваження їх органів влади завжди різні, відрізняються своїм рівнем.

Відсутність наукових розробок щодо сутності певних елементів системи місцевих та регіональних фінансів обумовила необхідність їх розкриття. Так, фінанси комунальних підприємств, організацій та установ, що знаходяться у власності органів регіонального та місцевого (муніципального) самоврядування, – це економічні відносини між органами місцевого та регіонального самоврядування, юридичними особами та іншими суб'єктами, пов'язані з розподілом та перерозподілом частки вартості створеного продукту шляхом формування децентралізованих фінансових ресурсів з метою задоволення потреб населення у суспільних благах. Фінанси органів самоорганізації населення визначено як економічні відносини між органами самоорганізації населення, органами місцевого та регіонального самоврядування, фізичними та юридичними особами, пов'язані з формуванням децентралізованих фінансових ресурсів з метою задоволення потреб населення у суспільних благах.

Система регіональних та місцевих фінансів має бути побудована за наступними принципами, що створить умови для розвитку регіональних та місцевих фінансів та місцевого самоврядування в єдиних можливих для цього умовах – умовах децентралізації: субсидіарності в наданні суспільних благ, територіальної та часової відповідності споживачів суспільних благ платникам податків, обґрунтування потреб у суспільних благах, максимальної диверсифікації доходів, достатності податкових повноважень, обмеженого впливу фінансового вирівнювання, договірних відносин, забезпечення конкурентних умов між виробниками суспільних благ, максимального залучення населення.

Місцеві, регіональні фінанси та їхні складові як економічні категорії проявляються в наступних функціях: розподілу та перерозподілу, контрольній функції. Елементи системи виконують специфічні для них функції в рамках загальних функцій системи.

У третьому розділі «**Вплив процесів децентралізації на формування видаткових повноважень та здійснення видатків органами місцевого самоврядування України**» досліджується формування видаткових повноважень органів місцевого і регіонального самоврядування, чинна система фінансування видатків місцевих бюджетів України. Розроблені концептуальні положення реформування системи фінансування видатків з місцевих і регіональних бюджетів. Розкриті проблеми та окреслені перспективи фінансової діяльності органів самоорганізації населення в Україні.

Розмежування завдань і, відповідно, видаткових повноважень за вертикаллю системи управління державою є першочерговим. У подальшому воно

визначатиме обсяг та структуру доходної частини бюджетів територіальних одиниць, межі та ступінь фінансового вирівнювання.

Крім того, необхідність досягнення максимального ступеня задоволення потреб населення в суспільних благах обґрунтовує більшу економічну ефективність децентралізованого їх виробництва порівняно з централізованим. Доведено, що з метою ефективного розмежування повноважень з надання суспільних благ між державною владою, органами місцевого та регіонального самоврядування необхідно враховувати ареал первинної корисності (точніше кількість зовнішніх споживачів), ареал вторинної корисності (рівень значимості для країни та територій) та можливості економії на масштабах виробництва. Для кожного з можливих варіантів значень критеріїв запропоновані рекомендації щодо вибору рівня влади, на який економічно доцільно передати повноваження з надання суспільних благ.

Аналіз динаміки структури видатків місцевих бюджетів України впродовж 1936 – 2013 років засвідчив, що розподіл видаткових повноважень з надання суспільних благ за часів Радянської влади був більш вдалим, ніж сучасний. Він більше відповідав вищезазначеним критеріям (табл. 1).

Таблиця 1

**Динаміка структури видатків
місцевих бюджетів України впродовж 1936 – 2013 років, %**

	1936	1950	1965	1980	1985	2002	2011	2013
Всього видатків, зокрема:	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
На народне господарство (економіку та ЖКГ), з них:	17,4	14,7	25,6	29,2	33,5	10,7	11,4	7,8
- ЖКГ	9,2	7,9	18,6	21,0	20,6	4,9	4,6	3,5
- промисловість і будівництво	3,3	1,6	0,8	1,4	1,0	0,0	0,1	0,1
- сільське господарство	2,2	2,2	2,3	2,3	8,3	0,1	0,1	0,1
На соціально-культурні заходи, з них:	63,7	73,8	66,0	60,3	56,6	70,7	80,9	85,7
- освіта	42,7	46,0	38,1	32,6	31,1	26,3	32,6	33,9
- охорона здоров'я, фізична культура	19,4	26,4	26,0	25,8	23,7	22,4	22,3	23,1
- соціальне забезпечення	1,5	1,4	1,9	1,7	1,8	19,4	23,1	25,7
На управління	11,1	8,4	2,4	2,3	2,0	6,2	5,5	5,3
Інші видатки	7,8	0,7	0,7	3,3	3,4	1,8	0,7	0,5
Кошти, що передані до республіканського бюджету (міжбюджетні трансферти)	0,0	2,4	5,3	4,9	4,5	10,6	1,5	0,7

Джерело: складено автором за даними Державної казначейської служби України та Ширкевич Н. А. Местные бюджеты [Текст] / Н. А. Ширкевич. – М.: Финансы и статистика, 1991 – с. 73, 97, 107.

Досліджені різні види суспільних благ, видатків та видаткових повноважень, класифікація відповідно їх розподілу між рівнями влади (рис. 2).

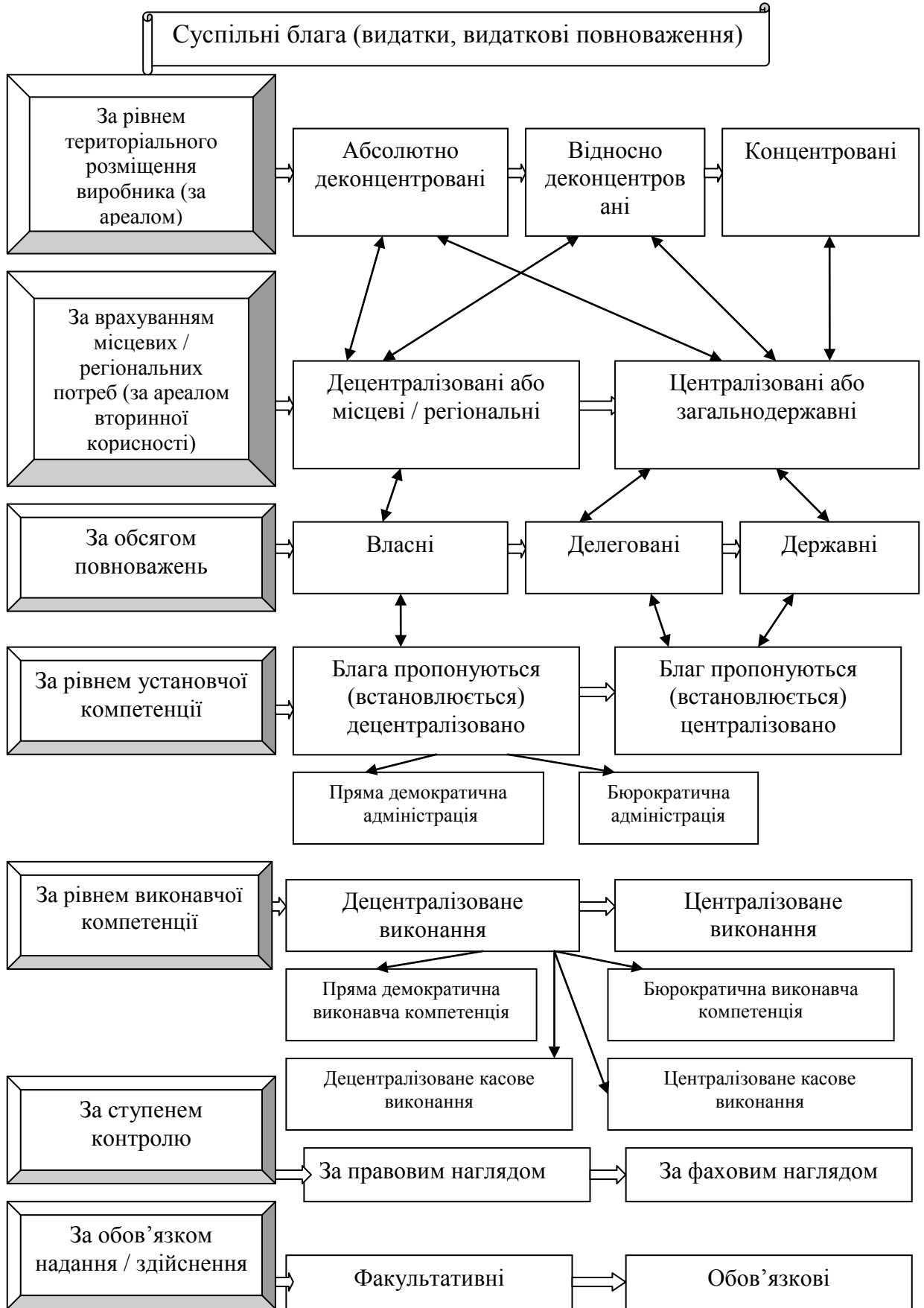

Рис. 2 Класифікація розподілу суспільних благ, видатків та видаткових повноважень між рівнями влади

Джерело: складено автором.

Обґрунтовано, що з метою реалізації основних принципів фінансової децентралізації (відповідності ареалу доступності суспільного блага для споживачів та обсягів видаткових й доходних повноважень, а також повної і виняткової відповідальності органів місцевого / регіонального самоврядування за виконання власної компетенції з надання суспільного блага) власними благами, видатками, видатковими повноваженнями можуть бути лише децентралізовані або місцеві / регіональні суспільні блага, видатки, видаткові повноваження. Установчі та виконавчі компетенції з надання цих суспільних благ повинні бути тільки децентралізованими. За рівнем територіального розміщення виробника вони можуть бути як абсолютно, так і відносно деконцентровані. Надання цих благ має обмежуватися лише правовим наглядом з боку органів державної влади.

Делеговані блага, видатки та видаткові повноваження є централізованими. Їх виробництво, надання, здійснення делегується органами державної влади. Як правило, їх установчі та виконавчі компетенції централізовані, а з боку органів державної влади здійснюється постійний фаховий нагляд.

В Україні розподіл повноважень з надання суспільних благ є проблемним. Він надає перевагу централізованій установчій та виконавчій компетенції з надання суспільних благ, усуває споживачів від цього процесу, не передбачає врахування індивідуальних потреб населення тощо.

З метою ефективного розподілу повноважень з надання суспільних благ, видатків та видаткових повноважень між державною владою та місцевим і регіональним самоврядуванням були розроблені відповідні науково-методичні засади, які націлені на: підвищення ефективності витрачання місцевих та регіональних фінансових ресурсів; поширення ступеня деволюції; максимально можливе залучення населення до вирішення місцевих і регіональних справ.

Доведено, що до недоліків розподілу видаткових повноважень між рівнями влади в Україні додається ще й надмірно затратний механізм фінансування надання суспільних благ населенню (кошторисне фінансування видатків), який виходить з показників мережі, контингенту, ґрунтується на державних нормах та нормативах. У наданні суспільних благ та в максимальному врахуванні потреб населення виробник не зацікавлений.

Суспільні блага за рахунок публічних фінансових ресурсів переважно надаються через діяльність бюджетних установ, на які з місцевих бюджетів України протягом 2003 – 2013 років було витрачено від 61,5 % до 67,7 % бюджетних ресурсів. Бюджетна установа підпорядкована створеному відділу (управлінню, департаменту) галузі на рівні адміністративно-територіальної одиниці відповідно сфери надання суспільних послуг. При цьому, не зважаючи на поділ відділів (управлінь, департаментів) галузей залежно від рівнів влади, всі вони підпорядковані центральним органам виконавчої влади та є виконавцями їхніх владних рішень.

Проведений аналіз організації фінансування видатків, що не враховуються при визначенні міжбюджетних трансфертів, дає підстави стверджувати, що участь у бюджетному вирівнюванні не є критерієм віднесення видатків до власних. Характерна ознака власних видатків – це право місцевого та регіонального самоврядування та їх органів самостійно визначати напрями, обсяги, норми та нормативи, а також способи фінансування надання суспільних благ.

Решта бюджетних ресурсів місцевих бюджетів України витрачаються переважно на поточні та капітальні трансферти. Їх надання населенню та органам влади інших рівнів, як правило, регламентується централізовано, незалежно від рішень органів місцевого самоврядування. І це економічно обґрунтовано через нездатність органів місцевого та регіонального самоврядування виконувати стимулюючу та дистрибутивну функції публічних фінансів.

На підставі даних про виконання місцевих бюджетів України за функціональною класифікацією видатків були розраховані значення видаткових індикаторів визначення ступеня бюджетної децентралізації, деконцентрації та деволуції.

Бюджетну деволуцію за видатками характеризує частка видатків місцевих бюджетів, які здійснюються на підставі рішень органів місцевого самоврядування, у загальній сумі видатків місцевих бюджетів без урахування міжбюджетних трансфертів. Протягом 2003 – 2013 років вона суттєво коливалася від мінімального значення – 8,8 % в 2013 р. до максимального значення 21,3 % в 2006 р.

Питома вага інших видатків у загальному обсязі видатків місцевих бюджетів (без урахування міжбюджетних трансфертів) дає уявлення про бюджетну деконцентрацію, яка відповідно протягом 2003 – 2013 років змінювалася від 91,2 % в 2013 р. до 78,7 % в 2006 р.

Питома вага загальної суми видатків місцевих бюджетів (без урахування міжбюджетних трансфертів) відносно видатків зведеного бюджету країни визначає бюджетну децентралізацію за видатками, яка в 2012 р. склала максимальне, за досліджуваний період, значення – 44,9 %, що на 8,1 процентного пункту вище мінімального значення 2005 р. У 2013 р. цей показник зменшився до 43,1 %.

З метою виправлення деконцентрованої практики витрачання бюджетних ресурсів через бюджетні установи розроблена концепція реформування системи фінансування видатків за рахунок коштів місцевих та регіональних бюджетів, яка направлена на передання бюджетним установам функцій фінансового менеджменту, на використання подушного методу фінансування виробництва суспільних благ, на створення конкурентного середовища між бюджетними установами за вибір споживачів, на максимальне можливе залучення споживачів до процесу надання суспільних благ. Установи, що виконують загальнодержавні функції, забезпечують громадський порядок та безпеку, повинні залишити свій статус. Запропонована концепція дозволила б у середньому за подушним принципом протягом 2003 – 2013 років витратити 59 % загального обсягу видатків місцевих бюджетів України.

Досвід розвинутих країн переконує, що забезпечення економічної ефективності витрачання публічних фінансових ресурсів неможливо досягти без соціальної мобілізації населення. Основним її варіантом в Україні є фінансова діяльність органів самоорганізації населення.

Було проведено аналіз фінансової діяльності органів самоорганізації населення на локальному рівні, який дозволив зробити висновок про значні правові перешкоди, відсутність організаторських ініціатив з боку населення та

органів місцевого самоврядування, невідпрацьований механізм забезпечення бюджетними ресурсами виконання видаткових повноважень органами самоорганізації населення тощо. Це пояснює незадовільно низький обсяг суспільних благ, які надаються органами самоорганізації населення.

З метою розвитку фінансової діяльності органів самоорганізації населення було розроблені відповідні концептуальні засади, які дозволять поширити практику діяльності органів самоорганізації населення на всю територію України; збільшити обсяг суспільних благ / видатків, що надаються / здійснюються через посередництво органів самоорганізації населення шляхом передання органами місцевого самоврядування власних повноважень; максимально спростити механізм витрачання фінансових ресурсів органами самоорганізації населення, обліку та звітності; створити спрощений механізм забезпечення фінансовими ресурсами виконання видаткових повноважень органами самоорганізації населення.

У четвертому розділі **«Доходи органів місцевого самоврядування в децентралізованих умовах функціонування системи місцевих фінансів»** досліджені особливості формування джерел фінансування видатків місцевих та регіональних бюджетів. Здійснено функціональний вимір кредитного фінансування надання суспільних благ. Досліджено вплив децентралізації на місце і роль міжбюджетних трансфертів у доходах місцевих та регіональних бюджетів. Проведене комплексне оцінювання ступеня фінансової децентралізації за доходами органів місцевого самоврядування в Україні.

Обсяг та структура доходів місцевих та регіональних бюджетів має безпосередньо залежати від завдань, які вирішують органи місцевого та регіонального самоврядування, від розміру їх видатків. Проте, в умовах постійної обмеженості бюджетних ресурсів органи місцевих та регіональних самоврядування вимушені здійснювати свої повноваження лише в межах наявних коштів.

Доходи місцевих та регіональних бюджетів аналогічно видаткам поділяються на власні, закріплені (на виконання делегованих повноважень) та міжбюджетні трансферти. Власні доходи стягуються до місцевих та регіональних бюджетів відповідно до рішень органів місцевого та регіонального самоврядування. Закріпленими доходами є загальнодержавні доходи, що цілком або частково надходять до місцевих та регіональних бюджетів і щодо яких орган територіального самоврядування не має податкових повноважень. Останні беруть участь у бюджетному вирівнюванні.

В Україні частка власних доходів упродовж 2003 – 2013 років зменшилася з 11,0 % до 8,6 % доходів місцевих бюджетів з урахуванням міжбюджетних трансфертів, або в 1,3 рази. Майже такою мірою зменшилася і питома вага закріплених доходів. Їх компенсували міжбюджетні трансферти (табл. 2).

З метою зміцнення доходної частини місцевих і регіональних бюджетів досліджені недоліки та переваги, а також рекомендації щодо можливого використання як доходних джерел органів місцевого і регіонального самоврядування різних варіантів розподілу джерел доходів між рівнями влади: роздільної системи з різним ступенем податкових повноважень, системи

розщеплення доходів між рівнями влади (податкового союзу), системи податкових надбавок, системи міжбюджетних трансфертів.

Власні податкові повноваження органів місцевого та регіонального самоврядування повною мірою реалізуються під час місцевого / регіонального оподаткування, що дає підстави розглянути особливості застосування загальних принципів оподаткування на місцевому / регіональному рівнях. Вони мають бути уточнені та, у деяких випадках, забезпечуватися діяльністю органів державної влади.

Окрім загальних принципів оподаткування для територіального рівня розроблені специфічні принципи місцевого / регіонального оподаткування, серед яких: принцип взаємної еквівалентності, принцип територіального походження, принцип рівномірного податкового навантаження на різні категорії платників податків, принцип мінімального впливу на циклічне коливання економіки, принцип відповідності темпам зростання надходжень загальнодержавних податків, принцип відповідності потребам населення та юридичних осіб території, принцип самостійності.

Таблиця 2

Структура доходів місцевих бюджетів України в 2003 – 2013 рр., %

	2003	2005	2007	2009	2011	2013
Власні доходи – всього, зокрема:	11,0	11,0	10,6	7,8	7,6	8,6
а) податкові надходження, з них:	1,7	1,1	0,7	0,6	1,4	3,3
- місцеві податки та збори	1,7	1,1	0,7	0,6	1,4	3,3
б) неподаткові надходження, з них:	6,3	6,0	5,4	5,2	5,2	4,2
- доходи від власності та підприємницької діяльності	0,3	0,4	0,6	0,4	0,2	0,2
- плата за оренду майна	0,4	0,5	0,5	0,6	0,4	0,4
- власні надходження бюджетних установ	5,6	5,1	4,3	4,2	4,6	4,0
в) доходи від операцій з капіталом	3,0	3,9	4,5	2,0	1,0	0,6
Закріплені доходи – всього, зокрема:	54,8	45,5	46,0	45,5	40,2	39,0
а) податкові надходження, з них:	52,5	42,8	42,6	43,8	38,9	37,9
- податок з доходів фізичних осіб	39,4	30,7	33,8	33,4	29,8	29,2
- податки на власність	1,8	1,5	1,3	1,2	0,4	0,3
- збори за спеціальне використання природних ресурсів	6,0	5,2	3,9	6,5	7,1	6,8
б) неподаткові надходження	0,8	0,6	0,8	0,6	0,8	0,9
в) цільові фонди	1,5	2,1	2,6	1,1	0,5	0,2
Міжбюджетні трансферти – всього, зокрема:	34,2	43,5	43,4	46,7	52,2	52,4
а) дотації вирівнювання	17,2	20,6	18,1	25,0	24,0	25,2
б) додаткові дотації	1,8	6,3	4,6	2,1	2,4	2,5
в) субвенції	15,2	16,6	20,7	19,6	25,8	24,7

Джерело: складено автором за даними Державної казначейської служби України.

Досліджена відповідність податків зі споживання, доходів або прибутків, майна, а також місцевих податків та зборів, що запроваджені в Україні з ухвалою Податкового кодексу України, критеріям місцевого / регіонального оподаткування. Обґрунтовані пропозиції розширити чинний в Україні перелік місцевих податків та зборів за рахунок податків на майно, за спеціальне використання природних ресурсів, з роздрібних продажів, на доходи юридичних осіб, або на збільшення вартості, податкової надбавки до податку з доходів фізичних осіб, інших місцевих податків та зборів. Ефективними є й чинні місцеві податки та збори (за винятком єдиного податку) за умови збільшення податкових повноважень органів місцевого самоврядування.

В Україні для фінансування місцевих бюджетів використовуються активні операції і боргові зобов'язання. За рахунок активних операцій фінансуються короткострокові касові розриви місцевих бюджетів України, які дедалі зростають. У 2013 р. вони профінансовані в обсязі 43926,2 млн. грн., що в 23,4 рази перевищує обсяг 2004 р. Відносно загального обсягу доходів місцевих бюджетів з урахуванням міжбюджетних трансфертів розміри фінансування за активними операціями збільшилися з 4,7 % у 2004 р. до 19,9 % у 2013 р. Досліджена динаміка призводить до затримки платежів за незахищеними статтями видатків місцевих бюджетів на виконання власних та делегованих повноважень.

Обсяги фінансування місцевих бюджетів України за борговими зобов'язаннями є порівняно незначними. Вони займають незначну питому вагу (до 13,5 %) в структурі отриманих місцевих і державних позик, яка суттєво зменшилася останніми роками. Нестабільною є і динаміка отриманих кредитів, гарантованих органами місцевого самоврядування. З метою вирішення розкритих проблем кредитного фінансування надання суспільних благ пропонується низка рекомендацій.

В Україні на фоні низької частки власних надходжень до місцевих бюджетів та зменшення питомої ваги закріплених доходів поступово зростає ступінь фінансового вирівнювання, причини якого досліджені. Були також розглянуті переваги та недоліки різних видів міжбюджетних трансфертів, особливості їх вибору в країнах ОЕСР, розкриті проблеми фінансового вирівнювання в Україні. Розраховано фіскальний розрив відносно загальної суми доходів місцевих бюджетів України (з урахуванням міжбюджетних трансфертів), який постійно зростає: з 26,8 % у 2003 р. до 56,06 % у 2013 р. (табл. 3).

Його наявність вимагає проводити вертикальне фінансове вирівнювання, під час якого одночасно відбувається і горизонтальне фінансове вирівнювання. Фіскальний розрив призводить до усунення органів місцевого самоврядування в Україні від проблем мобілізації загальнодержавних податків, зборів та інших платежів.

У результаті дослідження фінансового вирівнювання в Україні було виокремлено необхідність дотримання суверенітету споживачів та запровадження стимулів для органів місцевого самоврядування до нарощування власної доходної бази. Обґрунтовано, що загальні міжбюджетні трансферти є найбільш оптимальним видом горизонтального фінансового вирівнювання. Для його ефективного проведення необхідно досягти балансу між фінансовими потребами територіальних одиниць та їх фінансовими потенціалами, що враховуються під

час бюджетного вирівнювання. Дотації вирівнювання пропонується надавати переважно за рахунок коштів, що передаються з бюджету нижчого рівня до бюджету вищого рівня. Збільшення фінансового потенціалу може бути здійснене шляхом закріплення за місцевим бюджетами України деяких загальнодержавних податків, зборів та обов'язкових платежів. Також обґрунтована необхідність зменшити ступінь фінансового вирівнювання.

Таблиця 3

Фіскальний розрив між доходами та видатками на виконання делегованих повноважень органами місцевого самоврядування в Україні в 2003 – 2013 рр.

	2003	2005	2007	2009	2011	2013
Доходи на виконання делегованих повноважень:						
- в млн. грн.	16161,8	20370,5	41492,8	52027,5	59587,2	71301,9
- у % до загальної суми доходів місцевих бюджетів з урахуванням міжбюджетних трансфертів	47,11	37,95	38,76	38,66	32,82	32,26
Видатки на виконання делегованих повноважень:						
- в млн. грн.	25365,4	40537,6	76099,3	107609,9	150363,7	190165,3
- у % до загальної суми видатків місцевих бюджетів з урахуванням міжбюджетних трансфертів	75,11	75,70	72,58	78,98	83,08	86,50
Фіскальний розрив:						
- в млн. грн.	9203,6	20167,1	34606,5	55582,4	90776,5	118863,4
- у % до загальної суми доходів місцевих бюджетів з урахуванням міжбюджетних трансфертів	26,83	37,57	32,33	41,31	50,01	56,06
Міжбюджетні трансферти:						
– всього, млн. грн., зокрема:	11729,1	23361,1	44655,9	62180,1	94875,0	115848,3
- дотації вирівнювання, млн. грн.	5905,5	11082,5	18581,5	33356,3	43629,9	55695,4
Частка дотацій вирівнювання у фінансуванні фіскального розриву, %	64,2	54,9	53,7	60,0	48,1	46,9

Джерело: складено за даними Державної казначейської служби України.

У загальному обсязі міжбюджетних трансфертів переважаюча частка належить субвенціям: у 2012 р. вона склала максимальне значення – 51,3 %, що на 9,3 відсоткових пункти вище рівня 2009 р. та на 6,7 відсоткових пункти – рівня 2003 р. У 2013 р. питома вага субвенцій скоротилася до 47,2 %.

Практика надання цільових міжбюджетних трансфертів також свідчить про існування суттєвих проблем, які пропонується вирішити шляхом запровадження об'єктивних критеріїв їх надання. Використовувати субвенції варто тільки в разі необхідності стабілізації циклічних коливань економіки та вирівнювання доходів населення.

Результати дослідження податкової автономії місцевих та регіональних урядів країн ОЕСР свідчать про високий рівень їх податкових повноважень. У середньому по країнах ОЕСР на регіональному рівні зосереджено 53,8 %

податкових надходжень за власними податковими повноваженнями, а на місцевому рівні – 66,3 %.

З метою визначення ступеня фінансової децентралізації в Україні були використані доходні індикатори визначення ступеня фінансової деконцентрації та деволуції. Так, ступінь податкової деволуції варіює від 2,6 % доходів зведеного бюджету в 2006 р. до 1,1 % у 2011 р. В 2013 р. цей показник досяг рівня 1,7 % доходів зведеного бюджету України. Це свідчить, що нові норми Податкового кодексу України не сприяли виправленню ситуації щодо обсягів власних податкових повноважень органів місцевого самоврядування. Фактичний ступінь податкової деконцентрації у 2013 р. склав 20,3 % доходів зведеного бюджету України, що на 0,3 відсоткових пункти менше показника 2006 р.

Відповідно поступово зменшується й рівень бюджетної деволуції – до показника в 1,7 % зведеного бюджету України в 2013 р. Воно частково компенсувалося збільшенням рівня бюджетної деконцентрації: до 48,2 % у 2012 р., що більше рівня 2006 р. на 6,6 відсоткового пункта. Як сума показників ступенів бюджетних деволуції та деконцентрації збільшився рівень бюджетної децентралізації: з 44,2 % в 2006 р. до 49,9 % у 2013 р.

Також за дохідними підіндикаторами було визначено ступінь фінансової деволуції, деконцентрації, децентралізації.

У п'ятому розділі «**Трансформація фінансів комунальних підприємств та фінансових установ в умовах децентралізаційних змін**» розроблені науково-методичні підходи до визначення сфери функціонування фінансів комунальних підприємств і фінансових установ. Досліджені сучасні особливості та проведена концептуалізація тарифного регулювання платежів комунального характеру. Розроблені методичні рекомендації розвитку фінансів комунальних підприємств та фінансових установ в Україні.

Сучасний розвиток економіки переконує в необхідності використання ринкової форми організації виробництва та надання суспільних благ як найбільш економічно ефективною. Це впливає на розгляд питань або про створення підприємства комунальної форми власності, або про передання повноважень з виробництва суспільних благ приватному сектору економіки. Доведено, що підприємства комунальної форми власності повинні забезпечити надання суспільного блага винятково населенню та юридичним особам певної територіальної одиниці відповідно до їх вподобань. Порушення цих вимог відволікає органи місцевого і регіонального самоврядування від вирішення своїх безпосередніх справ.

Доходи комунальних підприємств формуються переважно за рахунок платежів юридичних осіб та населення певної територіальної одиниці, що належать до складу платежів комунального характеру.

Платежі комунального характеру можна виокремити серед інших доходів органів місцевого і регіонального самоврядування. Вони не запроваджуються примусово та залежать від обсягу спожитих суспільних благ.

Під час дослідження розроблені принципи стягнення платежів комунального характеру, серед яких: принцип рівномірного навантаження платежів комунального характеру на різні категорії платників податків; принцип самоокупності; принцип відповідності платежів комунального характеру рівню

споживчих цін; принцип відповідності потребам населення та юридичних осіб території; принцип самостійного визначення джерел фінансування власних видаткових повноважень органами місцевого й регіонального самоврядування.

За рахунок платежів комунального характеру слід надавати суспільне благо, якщо відсутнє колективне споживання суспільного блага, є можливість виключення окремих суб'єктів зі споживання, існує конкурентність серед споживачів, благо подільне, виробництво блага не є надмірно затратним, благо є доступним основним споживачам, відсутні значні позитивні зовнішні ефекти при наданні блага, не має необхідності у значних капітальних вкладеннях, відсутні суттєві ризики при виробництві блага, ці блага не є загально корисними або необхідними. Проте, навіть, якщо перед вибором джерела фінансування є проблеми значних капітальних вкладень та ризиків при виробництві суспільного блага, а також недостатньої платоспроможності основних споживачів, то економічно ефективно обрати платежі комунального характеру.

Ці висновки є справедливим як для власних, так і для делегованих повноважень органів місцевого / регіонального самоврядування. У другому випадку рішення щодо джерел фінансування будуть прийматися органами державної влади.

Завдяки основній перевазі платежів комунального характеру використовувати ринковий механізм ціноутворення, досягається ефективність виробництва та надання суспільного блага, коли граничні витрати дорівнюють граничній корисності. Найчастіше порушують рівність ціни граничним витратам ринки недосконалої конкуренції, що призводить до недовикористання ресурсів блага та до відсутності стимулів скорочувати витрати. Це вимагає або державного втручання в процес тарифного регулювання (у випадку природних монополій), або недопущення монополізму.

Для оцінювання ефективності тарифного регулювання органами державної влади та місцевого і регіонального самоврядування обґрунтована доцільність використання індексів цін комунальних послуг ($ІЦ_{кп}$) (загальні та за кожним видом), послуг громадського електротранспорту.

Порівнюючи розраховані індекси з індексом споживчих цін за аналогічні періоди, можна визначити показник ефективності тарифного регулювання ($ПЕ_{тркп}$).

Доведено, що чинний механізм формування тарифів в Україні (як правило, із застосуванням методу «витрати плюс», рідше – шляхом застосування двоставкових тарифів) передбачає певне стимулювання ресурсозбереження на підприємствах. Зекономлені кошти можуть використовуватися підприємством для стимулювання скорочення витрат, відновлення активів, матеріального заохочення працівників та інших цілей. Справу псує неврегульованість певних аспектів, що перешкоджають ефективному використанню ресурсів. Серед них – незацікавленість підприємств у довгостроковому скороченні витрат.

В Україні до сьогоднішнього дня тарифи для населення на комунальні послуги повною мірою не відшкодовують собівартості. Для комерційних споживачів діють завищені тарифи. Структура собівартості комунальних послуг свідчить про їх матеріало– та енергоємність.

Для сфери житлово-комунальних послуг спостерігається тарифне регулювання конкуруючих підприємств, що не є природними монополіями. Це завдає шкоду розвитку конкуренції у відповідних галузях. Встановлюються більш високі монопольні тарифи та зменшується обсяг виробництва, з'являється проблема недорозподілу ресурсів.

З метою вдосконалення системи тарифного регулювання у сфері комунальних послуг в Україні, реформування порядку компенсації державою збитків від встановлення тарифів на рівні, нижчому середніх валових витрат, забезпечення конкурентних умов існування підприємств житлово-комунальної сфери, запропоновано авторські концептуальні положення вдосконалення системи тарифного регулювання для суб'єктів природних монополій у сфері комунальних послуг, розвитку сфери житлово-комунального господарства. Вони передбачають утримання тарифів на рівні граничних витрат, використання державною владою цінової дискримінації під час встановлення тарифів, використання стимулюючого методу ціноутворення, забезпечення прямого відшкодування збитків підприємств-монополістів державою, створення конкурентних умов існування підприємств житлово-комунальної сфери, залучення жителів територіальних громад до вирішення житлово-комунальних проблем.

В Україні фінанси комунальних підприємств функціонують у різних галузях економіки відповідно до законодавства, що регламентує діяльність усіх суб'єктів господарювання. Комунальні підприємства здійснюють свою діяльність на умовах повної комерційної самоокупності, сплачують податок на прибуток, а також частину чистого прибутку й дивідендів до місцевих бюджетів. У структурі загальних надходжень податку на прибуток внесок комунальних підприємств не перевищував за останні одинадцять років 1,45 %, що пояснюється малим обсягом виробництва вказаних підприємств, приватизацією та орендою, а також із збитковістю. Збитковими є і підприємства, що надають комунальні та житлово-комунальні послуги. Порівняно із попередніми періодами чисті збитки зазначених підприємств поступово зменшуються на фоні зростання дебіторської та кредиторської заборгованостей.

Доведено, що приватизація, стимулююча тарифна політика та публічно-приватне партнерство дозволять вирівняти фінансові результати діяльності комунального господарства із загальнопромисловими та змінити позицію найвідсталішої галузі економіки. Також обґрунтовується необхідність збільшення рівня самофінансування місцевих суспільних благ. Налагоджена дія відповідного механізму при зростанні рівня доходів населення повинна цьому сприяти.

ВИСНОВКИ

У результаті дисертаційного дослідження було розроблено теоретико-методологічні положення розвитку місцевих та регіональних фінансів та обґрунтовані можливості децентралізованих трансформацій місцевих фінансів України. Новий погляд винайдено завдяки положенням теорій суспільного вибору, суспільних благ та структурно-функціональному підходу. У дисертації було зроблено наступні висновки та обґрунтовані пропозиції:

1. Вчення про місцеві фінанси як господарство місцевих громади/союзу сформувалося з кінця XIX сторіччя. До його складу належало господарство самоврядних організацій і господарство підприємств, що вирішували місцеві справи. У ті часи в країнах місцеве самоврядування мало різний обсяг фінансових ресурсів та повноважень вирішувати місцеві справи. Особливо відрізнялася Російська Імперія мізерною децентралізацією фінансових ресурсів та повноважень на рівні територіальних союзів та усуненням основного класу мешканців від вирішення місцевих справ. Під час радянської влади місцеві фінанси сприймалися вороже й були ліквідовані. Лише з утворенням незалежної України та обранням демократичного курсу, у країні триває процес розвитку місцевих фінансів на фоні гальмування розвитку місцевого самоврядування.

2. За економічною сутністю місцеві (регіональні відповідно) фінанси – це економічні відносини між органами місцевого (регіонального) самоврядування, державної влади, фізичними та юридичними особами, пов'язані з розподілом та перерозподілом частки вартості створеного в суспільстві валового внутрішнього продукту з метою задоволення потреб населення у суспільних благах. Територіальні фінанси містять показники місцевих та регіональних фінансів. Місцеві фінанси, регіональні фінанси є підпорядкованими категоріями фінансів та елементами фінансової системи держави. Серед ознак місцевих та регіональних фінансів слід вважати: грошову форму відносин, односторонній рух вартості від одного суб'єкта до іншого, безоплатний рух вартості, розподільно-перерозподільчий характер, формування фінансових ресурсів та централізованих і децентралізованих фондів фінансових ресурсів та їх витрачання, примусовий характер, регламентовану форму фінансових відносин, обов'язкову участь органів місцевого і регіонального самоврядування та жителів територіальної громади як суб'єктів економічних відносин.

3. Досліджуючи теоретичні засади структуризації фінансових відносин органів місцевого та регіонального самоврядування, розглянуті моделі бюджетного (фіскального) федералізму та унітаризму. Модель бюджетного (фіскального) федералізму забезпечує найефективніший перерозподіл фінансових ресурсів, дає можливість максимально задовольнити індивідуальні потреби населення, створює передумови, коли всі рівні влади зацікавлені в економічному та соціальному піднесенні своїх територій. Вона дозволяє за участю населення визначати оптимальний напрям витрачання бюджетних коштів, здійснювати ефективний контроль. Це обґрунтовує доцільність поглиблення процесів фінансової децентралізації, зокрема шляхом соціальної мобілізації. Відповідно розроблені основні вихідні положення фінансової діяльності органів місцевого і регіонального самоврядування, серед яких: забезпечення верховенства права, залучення громадськості до процесу прийняття рішень щодо місцевих і регіональних справ, забезпечення постійно зростаючої участі органів самоорганізації населення в рішенні місцевих і регіональних справ, ефективного виробництва суспільних благ, максимального задоволення потреб населення, забезпечення прозорого та справедливого розміщення замовлень серед приватного сектора щодо виробництва суспільних благ тощо. Ефективності фінансової децентралізації неможливо досягнути без реформи адміністративно-територіального устрою, у рамках якої регіони мають бути збільшені до вимог

Номенклатури територіальних союзів ЄС, мати власні видаткові повноваження та власну фінансову основу.

4. Обґрунтування доцільності вибору теорії суспільного вибору для дослідження місцевих фінансів в Україні виходить з потреб враховувати об'єктивні умови їх існування та суб'єктивні інтереси влади і громадян, а також з умов розвитку інституту демократії та створених можливостей суспільного вибору. Задоволення потреб населення у суспільних благах було виділено як головна проблема теорій суспільного вибору та суспільних благ. Досягнення максимізації ступеня задоволення потреб населення та зменшення витрат вимагає проведення фінансової децентралізації. В Україні вона здійснювалася шляхом делегування видаткових повноважень та надання фінансових ресурсів на їх виконання у вигляді закріплених загальнодержавних доходів, міжбюджетних трансфертів, тобто методом фінансової деконцентрації. Ці проблеми можуть бути вирішені шляхом передання доходних та видаткових повноважень, або методом фінансової деволуції.

5. Ступінь фінансової децентралізації запропоновано визначати за удосконаленою методологією, за якою вводяться доходні та видаткові індикатори, що характеризують обсяг повноважень місцевого та регіонального самоврядування, належать відповідно до загального обсягу зведених доходів або зведених видатків держави. Як результат, ступінь фінансової деволуції враховує частку доходів, отриманих на підставі власних рішень місцевим та регіональним самоврядуванням, що не враховуються при визначенні обсягів міжбюджетних трансфертів і які використовуються на виконання власних повноважень. При цьому обов'язковою є умова самостійного встановлення видаткових нормативів та стандартів та/або способів надання суспільних благ. Видатки також не повинні брати участь під час бюджетного вирівнювання. Найбільша сума часток решти доходів або решти видатків визначають ступінь фінансової деконцентрації. Ступінь фінансової деволуції та ступінь фінансової деконцентрації в сумі дорівнює ступеню фінансової децентралізації.

6. Місцеві фінанси охоплюють фінанси первинних природних територіальних утворень будь-якої держави, регіональні – вторинних штучних. Функції, завдання та повноваження їх органів влади завжди різні, відрізняються своїм рівнем. До складу регіональних фінансів належать фінанси органів регіонального самоврядування (регіональні бюджети, фінанси органів самоорганізації населення, створені на регіональному рівні, регіональні позики) та фінанси комунальних підприємств і фінансових установ, що знаходяться у власності органів регіонального самоврядування. Відповідно, до складу місцевих (муніципальних) фінансів належать фінанси органів місцевого самоврядування та фінанси комунальних підприємств і фінансових установ, що знаходяться у власності органів місцевого самоврядування. Система місцевих та регіональних фінансів має бути побудована за наступними принципами: субсидіарності в наданні суспільних благ, територіальної та часової відповідності споживачів суспільних благ платникам податків, обґрунтування потреб у суспільних благах, максимальної диверсифікації доходів, достатності податкових повноважень, обмеженого впливу фінансового вирівнювання, договірних відносин, забезпечення конкурентних умов між виробниками суспільних благ,

максимального залучення населення. Місцеві та регіональні фінанси, та їх складові як економічні категорії проявляються в наступних функціях: розподілу та перерозподілу, контрольній функції.

7. Необхідність досягнення максимального ступеня задоволення потреб населення в суспільних благах обґрунтовує більшу економічну ефективність децентралізованого їх виробництва порівняно з централізованим. З метою ефективного розмежування повноважень із надання суспільних благ між державною владою, органами місцевого та регіонального самоврядування необхідно враховувати ареал первинної корисності (кількість зовнішніх споживачів), ареал вторинної корисності (рівень значимості для країни та територій) та можливості економії на масштабах виробництва. Розроблена класифікація суспільних благ, видатків та видаткових повноважень. Класифікаційні ознаки пов'язані між собою, що надає можливості характеризувати різні за типами власні та делеговані повноваження. Так, власними благами, видатками, видатковими повноваженнями можуть бути лише децентралізовані або місцеві / регіональні суспільні блага, видатки, видаткові повноваження. Установчі та виконавчі компетенції з надання цих суспільних благ повинні бути тільки децентралізованими. За рівнем територіального розміщення виробника вони можуть бути як абсолютно, так і відносно деконцентровані. Надання цих благ має обмежуватися лише правовим наглядом з боку органів державної влади.

8. В Україні чинним є надмірно затратний механізм фінансування надання суспільних благ населенню. Кошторисне фінансування видатків ґрунтується на показниках мережі, контингенту, використовує державні норми та нормативи, не забезпечується якість надання суспільних благ, недостатньо враховує потреби населення. Проведений аналіз організації фінансування видатків, що не враховуються при визначенні міжбюджетних трансфертів, дає підстави стверджувати, що участь у бюджетному вирівнюванні не є критерієм віднесення видатків до власних. Характерна ознака власних видатків – це право місцевого та регіонального самоврядування та їх органів самостійно визначати напрями, обсяги, норми та нормативи, а також способи фінансування надання суспільних благ.

9. Недоліки чинного механізму фінансування видатків відображаються зменшенням ступеня бюджетної деволуції за видатками на користь бюджетної деконцентрації, що свідчить про існування тенденції перетворення органів місцевого самоврядування України на виконавців владних рішень державної влади. При цьому загальний ступінь бюджетної децентралізації за видатками збільшується. Дозволить підвищити рівень бюджетної деволуції розроблені концептуальні положення реформування системи фінансування видатків за рахунок коштів місцевих та регіональних бюджетів, що передбачає передання бюджетним установам функцій фінансового менеджменту. Кошторисне фінансування видатків передбачено замінити подушним методом. Обов'язковим є створення конкурентного середовища між комунальними та приватними установами за вибір споживачів та максимально можливе залучення останніх до процесу виробництва та надання суспільних благ. Контроль якості надання суспільних благ мають здійснювати органи місцевого та регіонального

самоврядування (за власними повноваженнями), державні виконавчі органи на місцях і спеціальні тимчасові або постійні державні комісії (за делегованими повноваженнями), споживачі. Механізм фінансування бюджетних установ, що виконують загальнодержавні функції, забезпечують громадський порядок та безпеку, має залишитися без змін, а установи повинні зберегти свій статус. Фінансування заходів доцільно здійснювати за програмно-цільовим методом.

10. Фінансова діяльність органів самоорганізації населення в Україні пов'язана із цілою низкою проблем, серед яких: значні правові перешкоди, відсутність організаторських ініціатив з боку населення та органів місцевого самоврядування, невідпрацьований механізм забезпечення бюджетними ресурсами виконання видаткових повноважень органами самоорганізації населення тощо. Відповідно їх зусиллям надається вкрай низький обсяг суспільних благ населенню. Вирішити ці проблеми мають концептуальні засади розвитку фінансової діяльності органів самоорганізації населення. Основні напрями концепції: передання органами місцевого самоврядування власних видаткових повноважень органам самоорганізації населення; спрощення механізму витрачання фінансових ресурсів органами самоорганізації населення; створення механізму забезпечення фінансовими ресурсами органів самоорганізації населення; максимально можливе залучення населення до вирішення місцевих і регіональних справ через органи самоорганізації населення.

11. Роздільна система з різним ступенем податкових повноважень, система розщеплення доходів між рівнями влади (податковий союз), система податкових надбавок, система міжбюджетних трансфертів як різні варіанти розподілу джерел доходів між рівнями влади передбачають різний обсяг повноважень. Оптимальним є співвідношення: власні видатки – власні доходи, делеговані видатки – закріплені доходи та міжбюджетні відносини. Власні доходи стягуються до місцевих і регіональних бюджетів відповідно до рішень органів місцевого та регіонального самоврядування. В їхній питомій вазі найбільшу частку займають місцеві й регіональні податки та збори. Розробка специфічних принципів місцевого / регіонального оподаткування (серед яких: принцип взаємної еквівалентності, принцип територіального походження, принцип рівномірного податкового навантаження на різні категорії платників податків, принцип мінімального впливу на циклічне коливання економіки, принцип відповідності темпам зростання надходжень загальнодержавних податків, принцип відповідності потребам населення та юридичних осіб території, принцип самостійності) дозволила обґрунтувати пропозиції розширення переліку місцевих і регіональних податків та зборів за рахунок податків на майно, за спеціальне використання природних ресурсів, з роздрібних продажів, на доходи юридичних осіб (або на збільшення вартості), податкової надбавки до податку з доходів фізичних осіб, інших місцевих податків та зборів. Ефективними є й чинні місцеві податки та збори (за винятком єдиного податку) за умови збільшення податкових повноважень органів місцевого самоврядування. Це має виправити тенденцію зменшення питомої ваги власних надходжень місцевих бюджетів України, що останнім часом спостерігається.

12. В Україні для фінансування місцевих бюджетів використовуються активні операції і боргові зобов'язання. За рахунок активних операцій фінансуються короткострокові касові розриви місцевих бюджетів України, які дедалі зростають, що призводить до затримки платежів за незахищеними статтями видатків місцевих бюджетів на виконання власних та делегованих повноважень. Задля вирішення проблем пропонується обмежити можливості використання активних операцій під час фінансування місцевих бюджетів; здійснювати розрахунок індивідуального оборотного залишку для кожного бюджету (за загальним фондом бюджету окремо за делегованими і власними повноваженнями), що коливається в часі. Обсяги фінансування місцевих бюджетів України за борговими зобов'язаннями є порівняно незначними. Нестабільною є і динаміка отриманих кредитів, гарантованих органами місцевого самоврядування. З метою оптимізації масштабів кредитного фінансування надання місцевих та регіональних суспільних благ необхідним є дотримання принципу відповідності між платниками податків та споживачами суспільних благ, відповідно до якого інвестиційні проекти мають фінансуватися за рахунок довгострокових позик. Обсяги кредитного фінансування мають бути обмежені державною владою.

13. На фоні низької фінансової деволуції поступово зростає ступінь фінансового вирівнювання, збільшується фіскальний розрив, зростає частка субвенцій у загальному обсязі міжбюджетних трансфертів. Крім того, до недоліків існуючої організації надання міжбюджетних трансфертів в Україні варто уналежнити порушення суверенітету споживачів, відсутність зацікавленості органів місцевого самоврядування в стягненні податків і зборів зі своїх територій. Ці проблеми пропонується вирішити шляхом часткового вирівнювання фінансових потреб та фінансових потенціалів територіальних одиниць за рахунок коштів, що передаються з бюджету нижчого рівня до бюджету вищого рівня, впровадити об'єктивні критерії надання цільових міжбюджетних трансфертів, використовувати останні в разі необхідності стабілізації циклічних коливань економіки та вирівнювання доходів населення. Усунення фіскального розриву варто досягнути шляхом закріплення за місцевим бюджетами деяких загальнодержавних податків, зборів та обов'язкових платежів.

14. В Україні простежується тенденція зменшення ступеня податкової деволуції, що свідчить про несуттєві податкові повноваження органів місцевого самоврядування. Фактичний ступінь податкової деконцентрації постійно збільшується. Відповідно поступово зменшується й рівень бюджетної деволуції за доходами, який частково компенсувався збільшенням рівня бюджетної деконцентрації. Така динаміка впливає на щорічні коливання рівня бюджетної децентралізації за доходами. Натомість зменшення ступеня фінансової деволуції за доходами супроводжувалося також зменшенням рівня фінансової деконцентрації. Це впливає на показники ступеня фінансової децентралізації за доходами, які мають нестійку тенденцію до зниження.

15. Підприємства комунальної форми власності доцільно організувати, коли надання суспільного блага здійснюється винятково населенню та юридичним особам певної територіальної одиниці та виходить з їх преференцій. В іншому разі відволікаються органи місцевого і регіонального самоврядування та

фінансові ресурси від вирішення місцевих та регіональних справ. Комунальні підприємства мають виробляти суспільні блага за рахунок платежів населення та юридичних осіб, які належать до системи платежів комунального характеру. Проблема вибору джерел фінансування надання суспільних благ між платежами податкового та комунального характеру має схилитися до платежів комунального характеру, якщо: відсутнє колективне споживання суспільного блага, є можливість вилучення окремих суб'єктів зі споживання, існує конкурентність серед споживачів, благо подільне, виробництво блага не є надмірно затратним, благо є доступним основним споживачам, відсутні значні позитивні зовнішні ефекти при наданні блага, немає необхідності в значних капітальних вкладеннях, відсутні суттєві ризики при виробництві блага та ці блага не є загально корисними або необхідними. Навіть, якщо перед вибором джерела фінансування видатків стоять лише проблеми значних капітальних вкладень та ризиків при виробництві суспільного блага, а також недостатньої платоспроможності основних споживачів, то економічно ефективно обрати платежі комунального характеру. Вони вирішують цілу низку проблем оподаткування, оскільки не запроваджуються примусово та залежать від обсягу спожитих суспільних благ. Платежі комунального характеру також вирішують проблему ефективного обсягу виробництва суспільних благ, чого важко досягнути використовуючи, як джерела, публічні фінансові ресурси.

16. При формуванні тарифів на комунальні послуги в Україні використовується як правило метод «витрати плюс», рідше – метод двоставкових тарифів. Відповідно вони слабко зацікавлюють виробників та постачальників комунальних послуг у скороченні витрат (про що свідчить їх матеріало- та енергоємність), не передбачають повного відшкодування собівартості тарифами для населення, використовують завищені тарифи для комерційних споживачів, залишають проблему недорозподілу ресурсів. Сфера житлово-комунальних послуг штучно монополізована, що завдає шкоду розвитку конкуренції, відповідно страждає від проблем монополістичних утворень. Ці проблеми вирішують концептуальні засади вдосконалення системи тарифного регулювання для суб'єктів природних монополій у сфері комунальних послуг, розвитку сфери житлово-комунального господарства. Реформування націлене на утримання тарифів на рівні граничних витрат, використання державною владою цінової дискримінації, використання стимулюючого методу ціноутворення, забезпечення прямого відшкодування збитків підприємств-монополістів державою, створення конкурентних умов існування підприємств житлово-комунальної сфери, залучення жителів територіальних громад до вирішення житлово-комунальних проблем.

17. Комунальні підприємств функціонують в будь-яких галузях економіки, зазвичай збитково або із незначним прибутком. Проблеми здатні вирішити приватизація (особливо це стосується підприємств, що не задовольняють умові надання благ винятково населенню та юридичним особам певної територіальної одиниці, а також не виходять з їх преференцій), публічно-приватне партнерство, розвиток механізму самофінансування виробництва суспільних благ населенням.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Монографії:

1. Волохова І. С. Міжбюджетні відносини в Україні: сучасний стан та перспективи розвитку [Монографія] / І. С. Волохова. – Одеса: Атлант, 2010. – 234 с. (13,60 д.а.)
2. . Бюджетна система України: проблемні питання / За заг. ред. В. Г. Баранової: [Монографія]. – Одеса: Видавництво «Атлант», 2013. (14,64 д.а.)
Особистий внесок здобувача: розглянуто розиток та особливості міжбюджетних відносин в Україні (3,12 д.а.)
3. Волохова І. С. Місцеві фінанси та перспективи поглиблення фінансової децентралізації в Україні [Монографія] / І. С. Волохова. – Одеса: Атлант, 2014. – 462 с. (25,85 д.а.)

Публікації у наукових фахових виданнях України:

4. Волохова І. С. До питання про доходи місцевих бюджетів / І. С. Волохова // Науковий вісник ОДЕУ. – 2006. – № 10(30). – С. 23–32. (0,45 д.а.)
5. Волохова І. С. Використання міжнародних стандартів організації фінансового забезпечення місцевого самоврядування в Україні / І. С. Волохова // Вісник соціально-економічних досліджень: збірник наукових праць. - 2006. – Вип. 23. - С. 62–68. (0,49 д.а.)
6. Волохова І. С. Проблеми створення власної фінансової бази органів місцевого самоврядування / І. С. Волохова // Науковий вісник ОДЕУ. – 2006. – № 12(32). – С. 3–15. (0,56 д.а.)
7. Волохова І. С. Напрями вдосконалення міжбюджетних відносин в Україні / І. С. Волохова // Держава та регіони: науково-виробничий журнал. Серія: Економіка та підприємництво. – Запоріжжя: Гуманітарний університет „ЗІДМУ”. – 2006. – № 6. – С. 342–345. (0,59 д.а.)
8. Волохова І. С. Місцеве оподаткування в Україні: сучасний стан та перспективи розвитку / І. С. Волохова // Вісник соціально-економічних досліджень: збірник наукових праць. - 2007. – Вип. 26. - С. 64–70. (0,51 д.а.)
9. Волохова І. С. Становлення та розвиток місцевого самоврядування в світовій практиці / І. С. Волохова // Науковий вісник ОДЕУ. – 2007. – № 16(53). – С.73–83. (0,54 д.а.)
10. Волохова І. С. Історичні процеси формування міжбюджетних відносин / І. С. Волохова // Науковий вісник ОДЕУ. – 2008. – № 1(57). – С. 14–24. (0,46 д.а.)
11. Волохова І. С. Регулюючі доходи місцевих бюджетів України / І. С. Волохова // Вісник соціально-економічних досліджень: збірник наукових праць. - 2008. - Вип. 31. – С. 42–48. (0,51 д.а.)
12. Волохова І. С. Передумова ефективного реформування міжбюджетних відносин в Україні / І. С. Волохова // Вісник соціально-економічних досліджень: збірник наукових праць. - 2009. - Вип. 35. – С. 40–45. (0,54 д.а.)
13. Волохова І. С. Проблеми функціонування цільових міжбюджетних трансфертів та шляхи їх вирішення / І. С. Волохова // Вісник соціально-

економічних досліджень: збірник наукових праць. - 2010. - Вип. 39. - С. 206–211. (0,45 д.а.)

14. Волохова І. С. Проблеми адміністрування суспільних благ органами місцевого самоврядування та шляхи їх вирішення / І. С. Волохова // Економічний простір: збірник наукових праць. - 2011. - № 48/1. - С. 36–44. (0,43 д.а.)

15. Волохова І. С. Місьцеве самоврядування та місцеві фінанси в Україні (на прикладі фінансування галузі освіти) / І. С. Волохова // Прометей: регіональний збірник наукових праць з економіки. - 2011. - Вип. 1(34). - С. 214–218. (0,46 д.а.)

16. Волохова І. С. Проблеми сучасного розуміння місцевих, регіональних та територіальних фінансів / І. С. Волохова // Збірник наукових праць Черкаського державного технологічного університету. Серія: Економічні науки. - 2011. - Вип. 28. Ч. II. - С. 166–171. (0,62 д.а.)

17. Волохова І. С. Фінансова децентралізація, її недоліки та переваги / І. С. Волохова // Прометей: регіональний збірник наукових праць з економіки. - 2011. - Вип. 3(36). - С. 281–285. (0,53 д.а.)

18. Волохова І. С. Інституціональні складові системи територіальних фінансів / І. С. Волохова // Інституціональний вектор економічного розвитку: збірник наукових праць. - 2011. - Вип. 4(2). - С. 43–49. (0,44 д.а.)

19. Волохова І. С. Суспільні блага: ознаки та умови надання за рахунок публічних фінансових ресурсів / І. С. Волохова // Вчені записки Університету «КРОК». - 2012. - Вип. 32. - Т.1. - С. 152–156. (0,41 д.а.)

20. Волохова І. С. Адміністрування видатків територіальних бюджетів та ринкові механізми / І. С. Волохова // Економічний вісник університету: збірник наукових праць. - 2012. - Вип. 18/2. - С. 276–282. (0,44 д.а.)

21. Волохова І. С. Історичні аспекти теорії та практики місцевих фінансів / І. С. Волохова // Вісник соціально-економічних досліджень збірник наукових праць. - 2012. - Вип. 1(44). - С. 289–296. (0,75 д.а.)

22. Волохова І. С. Соціальна мобілізація й ефективність фінансової діяльності органів місцевого самоврядування / І. С. Волохова // Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу. - 2012. - № 2(18). - С. 127–131. (0,41 д.а.)

23. Волохова І. С. Проблеми розвитку фінансової діяльності органів самоорганізації населення / І. С. Волохова // Актуальні проблеми економіки. - 2012. - № 9(135). - С. 169–179. (0,68 д.а.)

24. Волохова І. С. Податкова децентралізація та методологія визначення її ступеня / І. С. Волохова // Вісник соціально-економічних досліджень: збірник наукових праць. - 2012. - Вип. 3(46). - С. 144–150. (0,51 д.а.)

25. Волохова І. С. Проблеми диверсифікації дохідних джерел територіальних бюджетів / І. С. Волохова // Економіст. - 2013. - № 4(318). - С. 17–20. (0,63 д.а.)

26. Волохова І. С. Необхідність проведення фінансової децентралізації: економічна ефективність / І. С. Волохова // Економіка та держава. - 2013. - № 5. - С. 22–25. (0,57 д.а.)

27. Волохова І. С. Розподіл видаткових повноважень між рівнями влади: концептуальні підходи до реформування / І. С. Волохова // Регіональна економіка. – 2013. – № 2(68). – С. 98–105. (0,62 д.а.)

28. Волохова І. С. Шляхи наповнення місцевих бюджетів: оподаткування доходів / І. С. Волохова // Економіст. – 2013. – № 7. – С. 26–29. (0,65 д.а.)

29. Волохова І. С. Реалізація специфічних принципів у місцевому оподаткуванні (на прикладі майнового оподаткування) / І. С. Волохова // Економіка та держава. – 2013. – № 10. – С. 19–22. (0,69 д.а.)

30. Волохова І. С. Проблеми фінансування суспільних благ за рахунок коштів територіальних бюджетів (на прикладі галузі освіти) / І. С. Волохова // Вісник соціально-економічних досліджень: збірник наукових праць. – 2013. – Вип. 2(49). – Ч. II. – С. 20–27. (0,67 д.а.)

31. Волохова І. С. Фінансове вирівнювання в Україні: пошук ефективної моделі / І. С. Волохова // Проблеми економіки. – 2013. – № 4. – С. 324–330. (0,75 д.а.)

Публікації в іноземних виданнях:

32. Волохова И. С. Критерии определения расходных полномочий органов местного самоуправления / И. С. Волохова // Новый Университет: научный журнал. Серия «Экономика и право». – Йошкар-Ола, 2013. – № 1. – С. 38–43. (0,48 д.а.)

33. Volokhova I. S. Methodology of determination of degree of financial decentralization on profits / Irina Semenovna Volokhova // European Applied Sciences. – Stuttgart, 2013. – № 1. – P. 106–110. (0,51 д.а.)

34. Volokhova I. Municipal Charges In Financing Production And Provision Of Public Benefits / Irina Volokhova // Intellectual Archive. – Ontario, 2013. № 6. – p. 40–46. (0,56 д.а.)

35. Волохова И. С. Эффективность использования ресурсов территориальных бюджетов при различных формах демократии / И. С. Волохова // Новая экономика. – Минск, 2014. – № 1(63). – С. 217–223. (0,61 д.а.)

36. Волохова И. С. Проблемы поиска и диверсификации доходных источников местных бюджетов Украины / И. С. Волохова // Новый Университет: научный журнал. Серия «Экономика и право». – Йошкар-Ола, 2014. – № 2(36). – С. 66–73. (0,54 д.а.)

Статті в інших наукових виданнях:

37. Волохова І. С. Проблеми розподілу видаткових повноважень між рівнями влади в Україні / І. С. Волохова // Економіка України. – 2013. – № 8(621). – С. 55–63. (0,69 д.а.)

Статті та тези доповідей за матеріалами наукових конференцій:

38. Волохова І. С. Регулюючі доходи: перспективи відновлення в Україні / І. С. Волохова // Наука и технологии: шаг в будущее – 2006: Материалы I Междунар. науч.-практ. конф., 20-31 марта 2006 г. – Белгород: Роснауцкнига, 2006. – С. 50–53. (0,23 д.а.)

39. Волохова І. С. До питання щодо створення регіонального самоврядування та регіональних фінансів в Україні / І. С. Волохова // Управління

міжнародною конкурентоспроможністю регіонів: механізми, принципи, стратегії: Матеріали міжнар. наук.-практ. конф., 22-24 вересня 2011 р. – Симферополь: Кримський інститут бізнесу, 2011. – С. 13–16. (0,24 д.а.)

40. Волохова І. С. Місцеве самоврядування та його фінансова основа в умовах децентралізації / І. С. Волохова // Теорія і практика сучасної економіки: Матеріали XII міжнар. наук.-практ. конф., 5-7 жовтня 2011 р. – Черкаси: ЧДТУ, 2011. – С. 32–34. (0,18 д.а.)

41. Волохова І. С. Принципи побудови територіальних фінансів в умовах децентралізації / І. С. Волохова // Сучасні проблеми економіки і менеджменту: Матеріали міжнар. наук.-практ. конф., 10-12 листопада 2011 р. – Львів: Львівська політехніка, 2011. – С. 594–595. (0,16 д.а.)

42. Волохова І. С. Функції територіальних фінансів в умовах децентралізації / І. С. Волохова // Наука в інформаційному просторі: матеріали VII міжнар. наук.-практ. конф., 4-5 жовтня 2012 р.: В 7 т. – Дніпропетровськ: Біла К.О., 2012. – С. 67–70. (0,25 д.а.)

43. Волохова І. С. Проблемы внедрения инноваций в систему использования средств территориальных бюджетов Украины / И. С. Волохова // Россия и Европа: связь культуры и экономики: Материалы V междунар. Научн.-практ. конф., 15 марта 2013 г. – Ч. 2. – Прага, Чешская Республика: Изд-во WORLD PRESS s r.o., 2013. – С. 212–222. (0,59 д.а.)

44. Волохова І. С. Проблеми визначення структурних елементів системи територіальних фінансів в умовах децентралізації / І. С. Волохова // Фінансовий потенціал суб'єктів господарювання як чинник сталого розвитку ринкової економіки: матеріали всеукр. наук.-практ. конф., 1 лютого 2013р. – Х.: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2013. – С. 210–213. (0,25 д.а.)

45. Волохова І. С. До питання про ознаки територіальних фінансів / І. С. Волохова // Стратегічні напрямки соціально-економічного розвитку держави в умовах глобалізації: матеріали міжнар. наук.-практ. конф., 18-20 квітня 2013 р. – Хмельницький: Хмельницький університет управління та права, 2013. – С. 65–67. (0,20 д.а.)

АНОТАЦІЯ

Волохова І. С. Місцеві фінанси України в умовах децентралізації. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю 08.00.08. – гроші, фінанси і кредит. – Одеський національний економічний університет, Одеса, 2015.

Дисертація присвячена розробці теоретико-методологічних засад розвитку місцевих та регіональних фінансів та обґрунтуванню можливостей децентралізованих трансформацій місцевих фінансів України.

Проведено узагальнення теоретичних засад функціонування місцевих фінансів та фінансової децентралізації, здійснена розробка методології визначення ступеня фінансової децентралізації, проведено оцінювання ефективності діючого розподілу повноважень між рівнями влади, чинного механізму фінансування надання суспільних благ, сучасного стану фінансового

забезпечення власними й закріпленими доходами, міжбюджетними трансфертами. Розглянута проблематика фінансової діяльності органів самоорганізації населення та комунальних підприємств. Запропоновано низку концепцій, націлених на розвиток місцевих фінансів та поглиблення фінансової децентралізації в Україні.

Ключові слова: місцеві фінанси, місцеві бюджети, фінансова децентралізація, видатки місцевих бюджетів, доходи місцевих бюджетів, міжбюджетні трансферти, тарифи, фінанси комунальних підприємств.

АННОТАЦІЯ

Волохова И. С. Местные финансы Украины в условиях децентрализации. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание научной степени доктора экономических наук по специальности 08.00.08. – деньги, финансы и кредит. – Одесский национальный экономический университет, Одесса, 2015.

Диссертация посвящена разработке теоретико-методологических основ развития местных и региональных финансов и обоснованию возможностей децентрализованных трансформаций местных финансов Украины.

Проведено обобщение теоретических основ функционирования местных финансов и финансовой децентрализации. Исследована эволюция развития местных финансов, определена их экономическая сущность, раскрыты особенности региональных финансов. Исследовано теоретические основы структуризации финансовых отношений органов местного и регионального самоуправления. Осуществлена разработка методологии определения степени финансовой децентрализации, охарактеризован структурно-функциональный подход с целью определения структуры исследования и сущности основных категорий местных финансов.

Проведено оценивание эффективности действующего распределения полномочий между уровнями власти, действующего механизма финансирования предоставления общественных благ, современного состояния финансового обеспечения собственными и закрепленными доходами, межбюджетными трансфертами. Рассмотрена проблематика финансовой деятельности органов самоорганизации населения и коммунальных предприятий. Предложен ряд концепций, нацеленных на развитие местных финансов и углубления финансовой децентрализации, в Украине.

В частности разработана концепция реформирования системы финансирования расходов за счет средств местных и региональных бюджетов; обоснованы концептуальные основы развития финансовой деятельности органов самоорганизации населения; усовершенствованы научно методические принципы распределения полномочий по предоставлению общественных благ, расходов и расходных полномочий, между государственной властью и местным и региональным самоуправлением; усовершенствованы концептуальные положения относительно совершенствования системы тарифного регулирования для субъектов естественных монополий в сфере коммунальных услуг, развития сферы жилищно-коммунального хозяйства. Автором предложены методические

подходы к определению резервов увеличения собственной доходной базы органов местного и регионального самоуправления за счет использования на местном уровне дополнительных местных налогов и сборов. Они должны отвечать разработанным специфическим принципам местного и регионального налогообложения.

Обоснована целесообразность, этапы и основные исходные положения проведения финансовой децентрализации, которая позволит увеличить процент удовлетворения потребностей населения в общественных благах в условиях ограниченных финансовых ресурсов.

Обоснована необходимость сокращения фискального разрыва между финансовыми потребностями территориальных единиц и их финансовыми потенциалами, которые учитываются при бюджетном выравнивании.

Также разработаны предложения по усовершенствованию системы предоставления субвенций из государственного бюджета. Они предусматривают формульный расчет и непосредственные отношения Государственного бюджета с районными и городским бюджетами городов областного значения.

Рассмотрены возможности использования публично–частного партнерства с целью предоставления общественных благ на местном и региональном уровнях, обеспечения рыночной формы организации производства и предоставления местных и региональных общественных благ, увеличения уровня его самофинансирования. Обоснована необходимость приватизации коммунальных предприятий, которые не отвечают условиям обеспечения предоставления общественного блага исключительно населению и юридическим лицам определенной территориальной единицы и в соответствии с их предпочтениями.

Ключевые слова: местные финансы, местные бюджеты, финансовая децентрализация, расходы местных бюджетов, доходы местных бюджетов, межбюджетные трансферты, тарифы, финансы коммунальных предприятий.

SUMMARY

Volokhova I. S. Local finances of Ukraine in the conditions of decentralization. - Manuscript.

Thesis for a degree of Doctor of Economic sciences in speciality 08.00.08. – Money, finances and credit. – Odessa National Economic University, Odessa, 2015.

Dissertation is devoted development of theoretical and methodological bases of development of local and regional finances and ground of possibilities of the decentralized transformations of local finances of Ukraine.

Generalization of theoretical principles of functioning of local finances and financial decentralization is conducted, development of methodology of determination of degree of financial decentralization is carried out, the evaluation of efficiency of the operating distributing of plenary powers is conducted between the levels of power, operating mechanism of financing of grant of public benefits, modern state of the financial providing own and fastened profits, interbudgetary transferts. Problems of financial activity of organs of independent organization of population and communal enterprises are considered. The row of conceptions, aimed at development of local finances and deepening of financial decentralization is offered, in Ukraine.

Keywords: local finances, local budgets, financial decentralization, charges of local budgets, profits of local budgets, interbudgetary transferts, tariffs, finances of communal enterprises.